

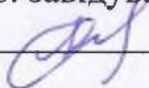
**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри географії та
екології

протокол № 2 від 09.09.2020 р.

в.о. завідувача кафедри

 Олексій ДАВИДОВ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ/ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Освітньо-професійна програма **Географія**

Спеціальність **106 Географія**

Галузь знань **10 Природничі науки**

Херсон 2020

Назва навчальної дисципліни	Методологія і методи суспільно-географічних досліджень
Викладачі	Дар'я Мальчикова, доктор географічних наук, професор кафедри (лекції) Анна Нападовська, асистент (практичні)
Посилання на сайт	http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biolog_geograf_ecol/ChairSocialEconomicGeography.aspx
Контактний тел.	+380508225153 (Дар'я Мальчикова) +380660139405 (Анна Нападовська)
Е-mail викладача	darina1378@gmail.com (Дар'я Мальчикова) anyanapadovskaya@gmail.com (Анна Нападовська)
Графік консультацій	З понеділка по п'ятницю з 9:00 до 13:00, ауд. 625 або за призначеним часом

1. **Анотація курсу:** навчальна дисципліна «Методологія і методи суспільно-географічних досліджень» орієнтована на ознайомлення з теоретико-методологічними основами, методами і методиками організації і проведення суспільно-географічних досліджень. Засвоєння навчального матеріалу курсу базується на знаннях і вміннях студентів із таких навчальних дисциплін, як вступ до фаху, геоінформаційні системи в географії, картографія, загальне землезнавство, геологія, геоморфологія, метеорологія і кліматологія, гідрологія, ґрунтознавство, географія ґрунтів, основи теорії суспільної географії, кількісні методи в географії, географія населення, географія транспорту тощо.

2. **Мета та завдання курсу:**

Мета курсу: засвоєння студентами знань з організації, методології суспільно-географічних досліджень, основних методів їх проведення та використання в конкретних умовах.

Цілі курсу:

- визначити теоретико-методологічні основи проведення географічних досліджень, організації і планування етапів географічних досліджень, сформулювати уявлення про проведення камеральної обробки отриманих результатів у ході емпіричних досліджень у формі звітної наукової документації результатів;
- ознайомити з практичними аспектами проведення суспільно-географічних досліджень, з інструментарієм географії щодо способів збору та обробки географічної інформації на різних таксономічних рівнях, навчити правильно використовувати отримані знання в географічних, геоecологічних, краєзнавчих, регіональних дослідженнях;
- вивчити принцип дії та будову спеціалізованих приладів для проведення польових досліджень, набути навички опрацювання даних, отриманих за допомогою приладів;
- оволодіти основними методами і методиками проведення досліджень за різних природних, соціально-економічних умов, сформулювати сучасне розуміння геопросторової організації, її зв'язків з природними, соціально-економічними, техногенними факторами.

3. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів/годин	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
6 кредитів / 180 годин	36	36	108

4. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язкова/вибіркова компонента
2020-2021	V-VI	106 Географія	3	ОК

5. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Лекційні та практичні аудиторії

Програмне забезпечення:

MS Excel

MS Word

MapInfo Professional 12.5

6. Політика курсу

Для успішного складання підсумкового контролю з дисципліни вимагається 100% відвідування очне або дистанційне відвідування всіх лекційних занять. Пропуск понад 25% занять без поважної причини буде оцінений як FX.

Високо цінується академічна доброчесність. До всіх студентів освітньої програми відбувається абсолютно рівне ставлення. Навіть окремий випадок порушення академічної доброчесності є серйозним проступком, який може призвести до несправедливого перерозподілу оцінок і, як наслідок, загального рейтингу студентів. Мінімальне покарання для студентів, яких спіймали на обмані чи плагіаті під час тесту чи підсумкового контролю, буде нульовим для цього завдання з послідовним зниженням підсумкової оцінки дисципліни принаймні на одну літеру. Будь ласка, поставтесь до цього питання серйозно та відповідально.

7. Схема курсу

Тиждень, дата, години (вказується відповідно до розкладу навчальних занять)	Тема, план	Форма навчального заняття, кількість годин (аудиторної та самостійної роботи)	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 10)	Завдання	Максимальна кількість балів
Модуль 1. Загальні принципи та підходи суспільно-географічних досліджень.					
http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biology_geography_ecology/FBGE_for_students.aspx	Тема 1: Предмет, мета і завдання курсу “методи суспільно-географічних досліджень”. Теоретичні засади наукового пізнання у суспільній географії 1. Мета і завдання курсу. 2. Наукова картина світу. Наука і релігія.	Лекція, 2 години Практична робота, 2 години	основна - 1,4,8 додаткова – 18,19,24 інт.дж. – 6	Виконання завдань практичної роботи	10

	<p>3. Науки природничі та суспільні. 4. Наукова теорія. Методологія. 5. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання. Фундаментальні та прикладні дослідження. 6. Об'єкт географічних досліджень. 7. Основні напрямки географічних досліджень</p>				
	<p>Тема 2. Географічне мислення. географічний підхід: 1. Хорологічний, історичний та системний підходи суспільно-географічних досліджень. 2. Предмет географічних досліджень. 3. Основоположні поняття географічної науки: місце, простір, район, територія. 4. Ознаки географічного мислення. 5. Синергетичний та геосистемний підхід.</p>	<p>Лекція, 2 години Практична робота, 2 години</p>	<p>основна - 8,1,5 додаткова – 18,19,24 інт.дж. – 6</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>10</p>
	<p>Тема 3. Загальна характеристика наукових методів дослідження: 1. Наукові методи та їх систематика. 2. Методи географічних досліджень. 3. Загальнонаукові методи в географічних дослідженнях. 4. Конкретно-наукові методи в географічних дослідженнях.</p>	<p>Лабораторна робота, 4 години Практична робота, 2 години</p>	<p>основна – 3, 8 додаткова – 12,16,19 інт.дж. – 2,3</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>10</p>
	<p>Тема 4. Порівняльна характеристика наукових методів у суспільно-географічних дослідженнях 1. Індуктивний та аксіоматико-дедуктивний методи.</p>	<p>Практична робота, 2 години</p>	<p>основна – 3, 5, 8 додаткова – 12,16,19 інт.дж. – 2,3,5</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>10</p>

	<p>2. Історичний (в тому числі генетичний) метод.</p> <p>3. Метод аналізу аналогових об'єктів.</p> <p>4. Балансовий метод.</p> <p>5. Математичні методи.</p> <p>6. Прагматичний метод.</p> <p>7. Методи польових досліджень.</p> <p>8. Спостереження та науковий опис.</p> <p>9. Картографічний метод.</p> <p>10. Порівняльно-географічний та метод систематизації.</p> <p>11. Географічне моделювання.</p>				
	<p>Тема 5. Суспільно-географічні дослідження: методологічний огляд:</p> <p>1. Особливості, принципи і об'єкти географічних досліджень.</p> <p>2. Польові та камеральні дослідження.</p> <p>3. Джерела первинної інформації. Збирання географічних даних.</p> <p>4. Якісні та кількісні характеристики географічних об'єктів.</p> <p>5. Наукова географічна мова.</p> <p>6. Просторове впорядкування географічної інформації.</p> <p>7. Систематика географічних об'єктів по вертикалі та по горизонталі.</p>	<p>Лекція, 2 години; практична робота, 2 години</p>	<p>основна – 1, 3, 5, 8 додаткова – 5,7, 10, 19 інт.дж. – 2,3</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>10</p>
	<p>Тема 6. Методика вивчення джерел географічної інформації (тиждень 12-13, лк - 2 год., пр. – 2 год.):</p> <p>1. Методика вивчення письмових джерел (публікації з тем дослідження).</p> <p>2. Методика вивчення статистичних джерел.</p> <p>3. Методика вивчення</p>	<p>Лекція, 2 години; практична робота, 2 години</p>	<p>основна – 3, 6, 8 додаткова – 10, 19 інт.дж. – 2,3</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>10</p>

	іконографічних джерел. 4. Бібліографічний опис.				
	Тема 7. Методика визначення основних елементів суспільно-географічного дослідження: 1. Структура наукового дослідження. 2. Правила оформлення наукової роботи. 3. Положення про кваліфікаційну роботу в ХДУ.	Лекція, 4 години, практична робота, 4 години	основна – 3, 6, 8 додаткова – 10, 19 інт.дж. – 2,3	Виконання завдань практичної роботи	10
Модуль 2. Методи дослідження географічного положення і населення регіону.					
http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biology/ecology/BGE_for_students.aspx	Тема 8. Методи і підходи аналізу суспільно-географічного положення 1. Сутність поняття географічне положення та суспільно-географічне положення. 2. Рівні суспільно-географічного положення. 3. Головні ознаки і види суспільно-географічного положення. 4. Головні властивості суспільно-географічного положення. 5. План характеристики суспільно-географічного положення.	Лекція, 2 години; практична робота, 2 години	основна – 3, 6, 8 додаткова – 10, 19 інт.дж. – 2,3	Виконання завдань практичної роботи	10
	Тема 9. Суспільно-географічне дослідження населення і розселення населення в регіоні 1. Методика аналізу геодемографічних процесів. 2. Аналіз територіальної диференціації геодемографічних процесів. 3. Геодемографічний прогноз. 4. Методика геодемографічного районування. 5. Аналіз демографічної ситуації. 6. Дослідження систем розселення. 7. Вимір людського розвитку.	Лекція, 4 години, практична робота, 2 години	основна – 1,2,3,6,8 додаткова – 5,6,10,19 інт.дж. – 1,2,3	Виконання завдань практичної роботи	10

	8. Показники якості життя населення.				
	Комплексна контрольна робота за I семестр				10
Модуль 3. Дослідження основних суспільно-географічних об'єктів, комплексів, систем.					
http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biology_of_biogeography/Faculty_of_biology_of_biogeography/BGE_for_students.aspx	Тема 10. Суспільно-географічне дослідження природно-ресурсного потенціалу: 1. Характеристика особливостей територіальної диференціації природно-ресурсного потенціалу. 2. Причини нерівномірного розподілу.	Лекція, 2 години, практична робота, 2 години	основна – 1,2,3,6,8 додаткова – 5,6,10,19 інт.дж. – 1,2,3	Виконання завдань практичної роботи	8
	Тема 11. Методика дослідження населеного пункту: 1. Програма суспільно-географічного дослідження населеного пункту. 2. Значення і роль населеного пункту у формуванні етносоціальних процесів, адміністративної структури, особливостей розвитку прилеглих території та державоутворюючих процесів. 3. Характеристика туристсько-рекреаційних можливостей населеного пункту.	Лекція, 2 години, практична робота, 2 години	основна – 1,2,3,4,5,8 додаткова – 1,2,6,10,19,21,23 інт.дж. – 1,2,3,5	Виконання завдань практичної роботи	8
	Тема 12. Методи та підходи дослідження господарського комплексу регіону 1. Методи та підходи дослідження господарського комплексу і інтенсивності освоєння території. 2. Вплив факторів розміщення виробництва на територіальну структуру господарства.	Лекція, 2 години, практична робота, 2 години	основна – 1,2,3,4,5,8 додаткова – 1,2,6,10,19,21,23 інт.дж. – 1,2,3,5	Виконання завдань практичної роботи	8
	Тема 13. Методика дослідження	Лекція, 2 години,	основна – 1,2,3,4,5,8	Виконання завдань	8

<p>компонента територіально-виробничого комплексу</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види територіально-виробничих комплексів. 2. Картка (паспорт) підприємства. 	<p>практична робота, 2 години</p>	<p>додаткова – 1,2,6,11,19,22,23 інт.дж. – 1,2,3,5</p>	<p>практичної роботи</p>	
<p>Тема 14. Дослідження сільськогосподарського виробництва:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Цільові настанови досліджень. 2. Вихідні матеріали. 3. Програма дослідження сільськогосподарського підприємства. 4. Рослинництво та тваринництво. 5. Економічні показники сільськогосподарського підприємства. 6. Аналіз структури сільськогосподарського виробництва. 7. Виробнича спеціалізація сільськогосподарства. 	<p>Лекція, 2 години, практична робота, 2 години</p>	<p>основна – 1,2,3,4,5,8 додаткова - 1,6,11,19,22,23 інт.дж. – 1,2,3,5</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>8</p>
<p>Тема 15. Суспільно-географічне дослідження особливостей природокористування та екологічної ситуації в регіоні:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Специфічні риси географії екологічних проблем регіону. 2. Особливості природокористування і пов'язані з цим відміни у змінах навколишнього природного середовища 	<p>Лекція, 2 години, практична робота, 2 години</p>	<p>основна – 1,2,3,4,5,8 додаткова - 1,6,16,17,22,23 інт.дж. – 1,2,3,5</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>8</p>
<p>Тема 16. Побудова комплексного суспільно-географічного профілю території:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і складові комплексного суспільно-географічного профілю. 2. Особливості побудови комплексного суспільно-географічного профілю. 3. Аналіз комплексного суспільно- 	<p>Лекція, 2 години, практична робота, 4 години</p>	<p>основна – 1,2,3,4,5,8 додаткова - 1,6,11,19,22,23 інт.дж. – 1,2,3,5</p>	<p>Виконання завдань практичної роботи</p>	<p>12</p>

	географічного профілю.				

9. Форма (метод) контрольного заходу та вимоги до оцінювання програмних результатів навчання

9.1. Модуль 1. Загальні принципи та підходи суспільно-географічних досліджень. – 70 балів:

Практичні та теоретичні завдання 70 балів;

Заліки, підсумкова оцінка представляє собою суму балів отриманих здобувачем за виконання наведених завдань.

9.2. Модуль 2. Методи дослідження географічного положення і населення регіону. – 30 балів:

Практичні та теоретичні завдання 20 балів;

Контрольні роботи 10 балів;

Заліки, підсумкова оцінка представляє собою суму балів отриманих здобувачем за виконання наведених завдань.

9.3. Модуль 3. Дослідження основних суспільно-географічних об'єктів, комплексів, систем. – 100 балів

Практичні та теоретичні завдання 60 балів;

Екзамен 40 балів.

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основні

1. Гукалова І.В. Вступ до фаху: географія і суспільство. Навч. посіб. / І.В. Гукалова, Д.С. Мальчикова. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 268 с.
2. Мальчикова Д.С. Дистанційне зондування Землі. Курс лекцій / Д.С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2011. – 68 с. (4,68 д.а.)
3. Мальчикова Д.С. Методологія і методи суспільно-географічних досліджень: Робочий зошит. Навчально-методичний посібник до практичних і семінарських занять / Д.С. Мальчикова, Г.Ю. Нападовська. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2017. - 85 с.
4. Пилипенко І.О., Мальчикова Д.С. Методи та методики суспільно- географічних досліджень: Навчальний посібник. - Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. - 156 с.
5. Топчієв О. Г. Методологічні засади географії: підручник / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, І. О. Пилипенко, В. В. Яворська. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 366 с.

6. Топчієв О. Г. Методологічні основи географії: Ландшафтна оболонка Землі. Довкілля : навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, І. О. Пилипенко, В. В. Яворська. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. – 348 с.
7. Топчієв О.Г. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, В. В. Яворська. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 372 с.
8. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навч. посібник. - Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.

Додаткові

1. Барановський М.О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України. – Ніжин, 2009. – 396 с.
2. Географія світового господарства з основами економіки: Навч. посібник / За ред. Я.Б. Олійника, І.Г. Смирнова. – К.: Знання, 2014. – 637 с.
3. Геоінформаційне картографування в Україні: концептуальні основи і напрями розвитку: проект "Наукова книга" / Л. Г. Руденко та ін.; ред. Л. Г. Руденко; НАН України. Ін-т географії. - К. : Наук. думка, 2011. - 104 с.
4. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір. Моногр. у 2-х томах. – К.: ВПЦ „Київ. ун-т”, 2005. – Т.1. – 431 с., Т.2. – 503 с.
5. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство: навчальний посібник. У 2-х частинах. – Вінниця: Едельвейс і К., 2012. – 336 с.
6. Доценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія та практика). – К.: Фенікс, 2010. – 536 с.
7. Дронова О.Л. Геоурбаністика: Навч. посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. – 419 с.
8. Изменения городского пространства в Украине / Под ред. Л.Г. Руденко. – К.: Реферат, 2013. – 160 с.
9. Лісовський С.А. Суспільство і природа: баланс інтересів на теренах України» / Інститут географії НАН України. – К., 2009. – 300 с.
10. Мальчикова Д.С. Теоретико-методологічні і методичні засади геопланування сільської місцевості на регіональному рівні: Монографія. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 362 с.
11. Маруняк Є.О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України. – К.: Реферат, 2007. – 224 с.
12. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку: Монографія. - К.: ВПЦ “Київ, ун-т”, 2005. - 253 с.
13. Мезенцев К.В., Підгрушний Г.П., Мезенцева Н.І. Регіональний розвиток в Україні: суспільнопросторова нерівність та поляризація: Монографія. – К.: Прінт сервіс, 2014. – 132 с.
14. Мезенцева Н.І., Кривець О.О. Гендер і географія в Україні: Монографія. – К.: Ніка-Центр, 2013. – 194 с.
15. Мезенцева Н.І., Мезенцев К.В. Науково-дослідницький практикум з суспільної географії: Навч.-метод. видання. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 47 с.

16. Немець К.А. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу / Навчально-методичний посібник // К.А. Немець, Л.М. Немець. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 172 с.
17. Немець К.А., Немець Л.М. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: Монографія. – Харків: ХНУ, 2013. – 225 с.
18. Олійник Я.Б., Шевчук С.М. Методологічні основи розвитку суспільної географії в Україні у ХХ столітті: Навч. посібник. – К.: ВГЛ «Обрії», 2011. – 168 с.
19. Пащенко В.М. Методологія і методи наукових досліджень: навчальний посібник. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2009. – 212 с.
20. Пилипенко І. О. Суспільно-географічна периферія: концепція, параметризація і делімітація: Монографія. – Херсон, 2015. – 264 с.
21. Пилипенко І. О., Мальчикова Д. С. Методи та методики суспільно-географічних досліджень: Навч. посібник. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2009. – 156 с.
22. Підгрушний Г.П. Промисловість і регіональний розвиток України: Монографія. – К.: Інститут географії НАН України, 2009. – 300 с.
23. Пістун М.Д., Мельничук А.Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку: Навч. посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 286 с.
24. Ровенчак І.І. Географія культури: проблеми теорії, методології та методики дослідження: Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 240 с.
25. Смаль В.В. Трансформація господарства постіндустріальних країн: наукові засади суспільно-географічного дослідження. – К.: Київський нац. ун-тет імені Тараса Шевченка, 2011. – 370 с.
26. Шаблій О. І. Основи суспільної географії: Підручник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 296 с.

Інтернет-ресурси

1. <http://ecgeo.pu.ru/doc/Approach%20and%20method%20in%20social-economic%20geography.pdf>
2. http://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_rtp21.htm
3. http://ukr-tur.narod.ru/istoukrgeo/allpubl/postati/suspgeopistun_1.htm
4. http://www.geo-vestnik.psu.ru/files/vest/240_sharygin.pdf
5. http://www.nbuu.gov.ua/Articles/Kultnar/knp68/knp68_125-129.pdf
6. http://www.nbuu.gov.ua/portal/natural/Nzvdpu_geogr/2008_17/metodu%20sypilno-geografichnux%20doslidjen.pdf